

HOGE VERWACHTINGEN

Welke invloed hebben verwachtingen op leerlingen?

-J. Geleijnse -

Het alom bekende Pygmalion-effect is meerdere malen onderzocht in onderwijssituaties. Een experiment van Rosenthal en Jacobson in de zestiger jaren zorgde voor bekendheid van dit effect (Bain, 2004). Zij vertelden aan een deel van de leerkrachten dat zij een excellente groep leerlingen hadden en tegen een andere groep leerkrachten dat zij een klas met zwakkere leerlingen lesgeven. De realiteit was de deze leerlingen bij toeval ingedeeld waren in een bepaalde klas. Na een jaar bleken de als excellent bestempelde leerlingen beter scoorden dan dan als zwak bestempelde leerlingen.

Een conclusie uit deze onderzoeken is dat verwachtingen van leerkrachten een rol spelen en het hebben van *hoge verwachtingen dus van invloed is op de prestaties van de kinderen*.

Deze hoge verwachtingen worden niet alleen geuit - door hoge doelen te stellen en uitdagende opdrachten te formuleren -, maar ook door non-verbale communicatie.

Hoge verwachtingen hebben niet alleen invloed op de prestaties. Ze beïnvloeden ook de motivatie bij leerlingen. Het effect van deze uitgedragen verwachtingen van de leerkracht is dat de medeleerlingen deze ook merken en zij zich er ook naar gaan gedragen. Tevens wordt het zelfbeeld van de desbetreffende leerling beïnvloed. Wanneer een leerling zelf gaat denken dat hij het misschien wel kan, dan loopt hij een stapje harder, terwijl een negatieve overtuiging ('ik kan het waarschijnlijk toch niet') leidt tot passiviteit. De verwachtingen van leerkrachten zijn vaak gebaseerd op talent, thuismilieu en werkhouding (Stevens, 2002).

En verwachtingen blijken vaak hardnekkig te zijn.

Figuur 1. Verwachtingen als zichzelf waarmakende voorspelling.

Een leerkracht die al dan niet bewust een lage verwachting heeft, past zijn gedrag aan. Dit kan op verschillende manieren:

- Lagere leerdoelen.
- Lager niveau van de leerstof.
- Aanpassen van de interactie tussen leerkracht en leerling, bijvoorbeeld door eenvoudigere vragen te stellen, minder beurten te geven en simpele taal te gebruiken.
- Minder inhoudelijke feedback.
- Lagere cijfers en lager schooladvies.

Hoe communiceer je nu hoge verwachtingen? Het is allereerst van belang als leerkracht je bewust te worden van het feit dat jouw verwachtingen van invloed zijn op de leerlingen.

Marzano (2010) heeft een vierstappenmodel ontwikkeld om concreet aan de slag te gaan

met het communiceren van hoge verwachtingen:

1. Verdeel je groep leerlingen in twee delen: één groep waarvan je hoge en één waarvan je lagere verwachtingen hebt.
2. Ga na welke gezamenlijke kenmerken de leerlingen in een bepaalde groep hebben. Zo kun je nagaan of je een bepaald verwachtingspatroon hanteert. Iedereen oordeelt en volgens Marzano (2010) is dit de moeilijkste stap.
3. Registreer concreet hoe je de lage verwachtingen groep leerlingen benadert. Bij lage verwachtingen van kinderen blijkt namelijk dat de leerkracht ze op een andere manier benadert. Er wordt vaak minder oogcontact gemaakt, de vragen blijken vaak gemakkelijker en er wordt minder inhoudelijke feedback gegeven.
4. Investeer in je contact en relaties met de gehele groep en maak daarin geen onderscheid. Stimuleer en waardeer de inbreng van alle kinderen waardoor zij zich uitgedaagd gaan voelen. Realiseer je dat sommige kinderen moeten wennen aan een nieuwe aanpak (bijvoorbeeld omdat zij eerder makkelijke vragen kregen en nu uitgedaagd worden door moeilijkere vragen). Zij zullen misschien eerst

onzeker worden, maar na succeservaringen zal hun aandeel groeien.

Klassenmanagement

Als leerkracht kun je zowel in je interactie als in je klassenmanagement hoge verwachtingen uitstralen. Zo is op gebied van organisatie bekend dat het vinger-opsteken ook anders ingevuld kan worden, waardoor er een betere beurtverdeling is en er geen onderscheid wordt gemaakt tussen leerlingen.

Je werkt dan met een bakje met stokjes met alle namen van de kinderen erop. Bij een interactieve instructie trek je na een vraag een stokje uit de bak en stelt aan die leerling de vraag. Een techniek volgens Lemov (2013) kan hierbij zijn 'bliksembeurt' of 'iedereen schrijft'.

Bij bliksembeurt stelt de leerkracht een vraag en de leerlingen steken hun vinger niet op. Iedereen kan een beurt krijgen. Na wat bedenktijd geeft de leerkracht veel kinderen een beurt, snel achter elkaar. Bij 'iedereen schrijft' krijgen de leerlingen na een vraag tijd om hun gedachten op papier te zetten.

Vragen stellen.

In de interactie kunnen de volgende aanbevelingen gebruikt worden (Marzano, Simms, Heflebower, Roy & Warrick, 2014).

Op het gebied van vragen stellen zijn er meerdere tips.

1. Deel gecompliceerde vragen op in deelvragen en laat telkens een andere leerling de vraag beantwoorden.
2. Kies bewust één verbale en één non-verbale aanwijzing om op te focussen en houd gebruik bij (zeker bij de kinderen voor wie lage verwachtingen gelden).
3. Maak gebruik van non-verbale representaties, bijvoorbeeld afbeeldingen of andere media voor het geven van aanwijzingen of hints en vraag daarna aan de leerlingen hoe hun denkwijze is gewijzigd.
4. Geef mogelijke antwoorden bij een vraag naar bewijsvoering en vraag de kinderen dit uit te leggen.
5. Houd positieve feedback en aanmoediging bij en kijk of iedereen ongeveer evenveel van deze feedback ontvangt.
6. Als kinderen het antwoord op een vraag niet weten, vraag dan welk gedeelte ze wel kunnen beantwoorden. Vraag de anderen na te denken over hun antwoord om deze na te lopen op fouten.
7. Turf het aantal antwoorden en laat de kinderen weten dat je verwacht dat ze vaak antwoorden geven. Gebruik minstens drie seconden bedenktijd,

zodat alle leerlingen kunnen nadenken over hun antwoord.

Er zijn verschillende technieken die je kan gebruiken. Een techniek volgens Lemov (2013) die bij punt 6 hoort is 'weet niet geldt niet'. De leerkracht komt dan te allen tijde terug bij de leerling die 'weet niet' als antwoord heeft gegeven. Dit kan zijn om het goede antwoord te herhalen of na aanwijzingen van anderen leerlingen het goede antwoord te geven.

Of gebruik de techniek 'rekken' (Lemov, 2013). Hierbij vraag je net zo lang door totdat ook de leerling die in eerste instantie een goed antwoord had gegeven aan het denken wordt gezet. Dit kan met behulp van 'hoe'vragen of vragen naar een andere manier waarop ook het antwoord kan worden gegeven of naar bewijzen vragen (bijvoorbeeld "kun je twee zinnen voorlezen waaruit blijkt dat meneer rancuneus is").

Zo is het handig om lijsten of kaarten te hebben met verschillende hulp erop die ergens staan of hangen in de klas, zodat je kunt verwijzen hiernaar wanneer ze een antwoord niet weten.

Help kinderen die vaak verkeerde antwoorden geven apart: leer ze technieken die ze kunnen gebruiken en/of geef ze extra instructie. Vraag ze om een bepaald deel van hun antwoord

opnieuw te bekijken (niet het hele antwoord) en laat ze dan opnieuw dat deel van de vraag beantwoorden. Waardeer elk correct deel van het antwoord. Je kunt ook de vraag opnieuw formuleren en/of anderen vragen het kind te helpen.

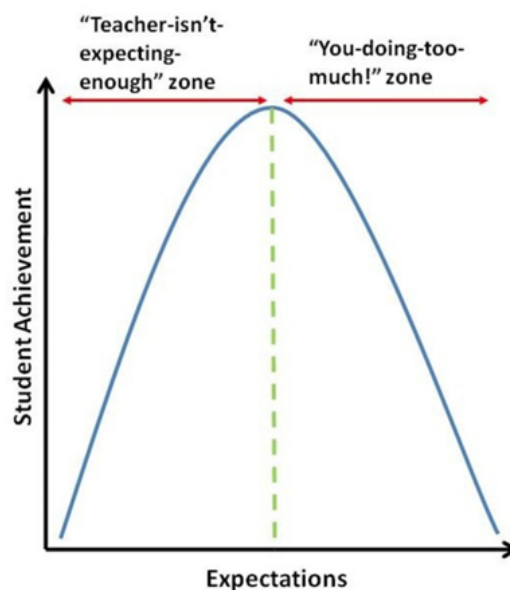
Gebruik coöperatieve werkvormen: een mooi voorbeeld hiervan is Denk-TweeDoe-Mee zodat zodat leerlingen in tweetallen hun antwoord met argumenten kunnen onderbouwen en ze zelf de verschillen en overeenkomsten in hun antwoorden kunnen vergelijken.

Een voorbeeld van een techniek die bij verkeerde of half goede antwoorden werkt, is 'goed is goed' (Lemov, 2013). Hierbij gaat het erom dat de leerkracht alleen een antwoord dat echt goed is waardeert. En niet een antwoord dat bijna goed is. Formuleringen die een bijna-goed-antwoord verder op weg helpen naar een goed-antwoord zijn 'kun je daar nog iets aan toe voegen?' of 'we zijn er bijna. Nu het laatste puzzelstukje nog'.

Een aantal don'ts.

Zorg ervoor dat andere leerlingen geen negatief commentaar of negatieve reactie geven op een verkeerd antwoord. Negeer nooit een antwoord. Zeg nooit dat een leerling het antwoord had moeten weten. Geef nooit zelf subjectief commentaar op een antwoord van

een leerling. Kortom, toon respect en waardering voor elk antwoord of inbreng van elke leerling. Stel elk kind evenveel vragen, dezelfde vragen. Geef bedenktijd én bedenk hoe je reageert op verkeerde antwoorden (vraag door, geef feedback, help ze op weg). Kun je ook te hoge verwachtingen hebben? Ja, te hoge verwachtingen werken averechts en verlamdend. Het is namelijk van belang dat het wel haalbaar is. Wanneer er teveel verwacht wordt van een leerling zal de motivatie dalen. Zie kaart motivatie.

Figuur 2. Verwachtingen en prestaties

Literatuur: Bain, K. (2004). What the best college teachers do. Cambridge, MA: Harvard University Press. Lemov, D. (2013). Teach like a champion. 49 technieken om leerlingen te laten excelleren. Rotterdam: CEDgroep. Marzano, R.J. (2010). Art and science of teaching: high expectations for all. Giving students meaningful work, 68 (1), 82-84. Steven, L. (2002). Naar een ander begrip van 'prestatie' in de school. Geraadpleegd op 28 november 2014 via Marzano, R.J., Simms, J., Heflebower, T. Roy, T. & Warrick, P. (2014). Coaching en reflectie in de klas. Excellent worden en blijven. Rotterdam: Bazalt.

	Hoge verwachtingen	Lage verwachtingen
Verdeel je groep in tweeën.		
Schrijf de gezamenlijke kenmerken per groep.		
Wat doe je met de groep lage verwachtingen.		
Ik ga investeren in contact en waardering voor de gehele klas op de volgende manieren:		